

Bolj ko otroci odrasčajo, dobivajo tudi vedno resnobiša opravila. Naj boljša taka opravila so na vertu kopati, pleti, sejati, saditi, cepiti drevesa itd.; pri tem, da je to zdravo, se učí deček in deklica rastline poznavati, obdelovati, pa vidi tudi vrednost svoje pridnosti. Med rokodelskimi opravili je za mladost naj bolj primerno žagati, skoblati, sekati, dobsti, strugati, ker pri tem se život naj bolj prosto giblje in krepčá. Skobel, žago, sekiro, kladvo naj bi se vsaki deček vadil rabiti, sej ga mende ni stanú, da bi tega orodja ne potreboval ali saj v časi v roko ne dobil.

(Konec prih.)

Pomenki o slovenskem pisanji.

xxxv.

U. Da sta sv. Ciril in sv. Klemen početnika dveh tolikanj raznih pisav slovanskih, tega moja glava še ne verjame, ker pravopisne iznajdbe niso tako pogostne. Abeceda ne nastane na enkrat, in ni izmišljava enega samegá moža, ampak razvije se po poskušnjah in popravah več stoletij in ostane na zadnje na imenu takih mož, ki jo posrednje ali neposrednje vpeljejo v splošjno porabo; in taki možje se imenujejo njeni stvarniki ali pričetniki.

T. Zakaj bi ne bila tedaj i ss. Ciril in Klemen taka dva stvarnika omenjenih pisav?

U. Ker sta si preblizo, učenec pa učenik, in ker je glagolica vendar prerazlična mimo cirilice. Kdo bi verjel, da so Slovenci skorej ob enem imeli dvojno pisavo? Po svoji slabi pameti si tega misliti ne morem, naj skazujejo učenjaki kar in kakorkoli.

T. Ker pa učene glave razkazujejo to reč iz notranjih razlogov in vnanjih dokazov, kako jim smeš oporékati ti, priprosti učenec!

U. Kolikrat so se zmotile že prav učene glave, in česar bister um ne vidi, čuti in spolnuje velikrat priprosto sercé.

T. Razločiti moraš vendar tudi ti med tem, kar pripoveduje sporočilo in kar kaže ter spričuje zgodovina. Sporočilo samo pravi, da je pričetnik prve slovanske pisave sv. Jeronim, druge pa sv. Ciril. — Da je sv. Ciril zložil neko pisavo za Slovence, to priča zgodovina že tisuč let, in sicer učeni so bili dolgo dolgo te misli, da je sedanja Cirilica njegova iz-

najdba. Pozneje so prišli na dan spisi, kateri pričajo tudi o sv. Klemenu, „da je izmislil druge oblike pismenk, ki bi bile bolj določne, kot jih je iznašel modri Ciril“. (Vita Clem. 14.)

U. I jaz razločim prav rad med tem, kar pripoveduje sporočilo in kar kaže ter spričuje zgodovina, da bi le učenci naši razločevali vselej med pravljico in povestnico, ali vsaj med pravljico in zgodovino! Stare poročila, dragi moj! če tudi pobožne, niso tako prazne, kakor bi si kdo mislil. — Ako Cirilica ni res Cirilova iznajdba, kakor so po tvojih besedah učeni dolgo mislili, kaže, da se učeni lahko motijo in še dolgo motijo. — Vse sporočila in zgodovinske knjige slavijo Cirila za modroslovca ali filozofa, in učenec njegov bi bil koj bolj določne pismenke iznajdel, kako se to vjema?

T. Ako se pa opira to, kar učijo sedaj zgodovinarji, na vnanje spričevanja in na notranje vzroke, kako bi se derznil ti jim ugovarjati? Po tem, kar se bere v življenji sv. Klemena, se da to obračati bolj na vnanjo popravo, na bolj določno obliko, in modroslovje Cirilovo se kaže lahko v notranji vredbi prve pisave slovanske. Cirilica je bolj dovršena po obliki, glagolica pa po pomenu in prvotni skladbi, in se neki prav na tanko vjema z lastnijo slovenskega jezika.

XXXVI.

U. Ali je že gola zgodovinska resnica, kar se bere v življenji sv. Klemena, ne vem; vendar pustiva to, in povej mi, ktera slovanskih pisav je stareja po letnicah? Letnice pričajo, številke — té veljajo.

T. V Iverskem samostanu na Atoški gori imajo gerško pismo, ki mu je gotova letnica 982, in v tem pismu je ime duhovna „Juri iz Hierisa“ glagoliški podpisano. — Leta 1047 je prepisal v Novgorodu duhovnik Upir Lichyj za vladika Vladimira Jaroslaviča bukve „prerokov“ v sedanji Cirilici, in konec spisa pove razločno, da ga je prepisal iz nekega starega rokopisa, ki je bil pisan s Kjurilico — iz Kurilovice t. j. glagolice. — Drugo zgodovinsko spričevanje za Cirilico po gotovi letnici pa je Ostromirov spominek, ki ga je tudi v Novgorodu in tudi iz starejšega spisa prepisal diakon Gregorij in kakor konec bukev sam pové, pisal od dne 21. oktobra 1056 do maja 1057.

U. Za glagolico bi bila tedaj, ako je resnična ta povest, gotova letnica 982, za cirilico pa 1047. To kaže,

da je glagolica stareja, in to, milko moj! ti verjamem brez vseh dokazovanj na prvi pogled.

T. Mnogi vendar so terdili, da je glagolica noveja ali bolj mlada. — Bili so taki, ki so djali, da je glagolica prestara, stareja od sv. Jeronima; Dobrovský pa in njegovi nasledniki so si prizadevali dokazati, da je iz 11. ali celo iz 13. veka.

U. In eni, kaj ne, so kazali, kako se je cirilica naravno razvila in olikala iz glagolice; eni pa nasprot, kako so nalašč spremenili in popačili cirilico, da je iz cirilice postala gerda in okorna glagolica! Kdo bi pač za lahko in zložno cirilico sprejeti hotel težavno glagolico?

T. V tem se vjemajo zdaj učeni razlagavci slovanskih pisav, da je glagolica stareja; večidel tudi v tem, da glagolico prilagajo kar Cirilu, cirilico pa Klemenu, učencu njegovemu.

U. Ne morem se spuščati v prepir ali v kako pravdo zastran začetnika te ali une pisave; to pa povém, da je nauk ta zoper moje čutilo.

T. Čutilo se v tacih rečeh slušati ne sme, tu ima razsodbo le razum po gotovih virih in svedočbah.

U. To je res; jaz le povem, kar čutim. Ciril, tako zveden in učen mož, modroznanec ali filozof, znajden Gerk, pa bi bil v 9. veku tako zavite in nerodne čerke, prave pošasti, z nova delal, in s tem si toliko slavo dosegel? Učen Gerk, bi si človek mislil, je gerško abecedo umetno pomnožil in vravnal za slovensko besedo, in morebiti je Klemen razširjal nekoliko ličnije njegovo pisavo po jugu in vzhodu, da je zaslovel ondi in da so njemu jeli pripisovati, kar je sam imenoval po učitelju svojem. Drugač si tega imenovanja tudi ne vem razjasniti.

T. Imeni „glagolica“ in „cirilica“ ste poznejega vira. Pervo je menda še le iz protestantske dobe. In kakor kaže Rački, je imela ime „Hieronimova pisava“ že predno se je zvala „glagolica“. Ko so slovansko liturgijo preganjali, so jeli domačini preiskovati slovensko svetopisemsko prestavo ter so našli, da je dobra in da se vjema s „Septuaginta“. Ker je pa vendar Septuaginta na več krajih različna od „Vulgate“ ali Hieronimove prestave, bilo je ukazano, da se ima slovenska prestava popraviti po Vulgati. To popravljeno prestavo so imenovali „Hieronimovo“, in pozneje se je ta pomota razprosterla

tudi na slovensko pisavo. — Skorej enako zgodbo ima zaznamki cirilica“.

O tem, ktera slovenska pisava je stareja in kdo je ktere začetnik, se je mnogo premnogo že pisarilo. Našel bi ti jih lahko 20 — 30 prav imenitnih, n. pr. Dobner, Dobrovský, Kopitar, Šafařík, Vostokov, Grigovorič, Bodjanski, Miklošič, Hattala, Rački itd. Sploh pripisujejo zdaj glagolico Cirilu, cirilico pa Klemenu. Ljubič pravi tej že kar „Klimentica“ uni pa „Cirilica“. — Ker imam zdaj vendar premalo pomočkov pri rokah, in ker sva že v dosedanjih pogovorih nektero nepotrebno rekla, ti le še svetujem, ako češ, beri že omenjeno knjigo „Pismo slovjensko, sp. dr. Fr. Rački 1861“, ali „Književnik“ itd. (Cf. Zlati Vek).

U. Veseli me, da je med vsemi imeni, kar jih ima bodisi glagolica bodisi cirilica, naj stareje ime: pismo slovénsko. Sicer pa mislim, da ta pravda o izvornosti in vzajemnosti med glagolico in cirilico še teče, in naj teče, dokler hoče, midva je dognala ne bova.

Šolska letina.

Gimnazijski program iz Novomesta ima letos prav izversten sostavek o rabi enklitik in sploh o pravilni pisavi, ki ga je spisal verli prof. O. Ladislav Hrovat. — Letno sporočilo ljubljanske gimnazije ima letos tudi slovensk spis pod naslovom: »Volitev Rudolfa I. in slavna bitva na moravskem polju l. 1278., zgodovinsk odlomek«, ki ga je spisal gosp. prof. Melcer. Prav znamenit sostavek v nemški besedi je v tem sporočilu tudi na svetlo dal gosp. prof. Kandler pod naslovom: »Ueber Johann Amos Comenius und seine Didaktik«. Ta Komenski je bil rojen Čeh in naj slavnejši pedagog 17. stoletja. V tem spisu dobiva tudi ljudski učitelj mnogo hrane za svoje okoliščine. — Ljubljanska višja realka in spodnja gimnazija v Kranji nimata v svojem letošnjem sporočilu nikakoršnega slovenskega sostavka. — Uršulinarska dekliska glavna šola v Ljubljani je imela letos v vnanji šoli 911, v notranji šoli pa 143 učenk. — »Sporočilo ljudskih šol v Dolini in v Boljuncu« ima na čelu prijazno besedo staršem, ki jo je spisal učitelj v Dolini, gosp. Leop. Cvek. Učencev in učenk v Dolini je bilo 200, za šolo vgodnih otrok pa 245, tedaj jih 45 ni hodilo v šolo. V Boljuncu je bilo vse šolske mladine 139, za šolo vgodne pa 144, tedaj le 5 otrok ni hodilo v šolo. Prav se nam zdi, da so v sporočilu zraven šolskih otrok naštetih tudi otroci za šolo vgodni; iz tega vsak lahko vidi, kako vnet za šolo je